

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.2.83>

Є. Б. Геллер

здобувач

Приватної установи «Науково-дослідний інститут публічного права»

СВІТОВІ ТА ЗАРУБІЖНІ ПРАКТИКИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СПОРТИВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Метою статті є визначення світових та зарубіжних практик адміністративно-правового забезпечення реалізації політики у сфері спортивного розвитку особистості. Зроблено висновок, що на основі дослідження поширених моделей побудови системи адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку визначено необхідність висвітлення таких її складників, як: роль та значення держави у розвитку спорту, а також форми взаємодії держави зі спортивними громадськими організаціями; організаційні форми управлінських структур органів державної влади та місцевого самоврядування; особливості нормативно-правового регулювання; людське та матеріальне забезпечення. Підкреслено, що модель, що є поширеною у переважній частині провідних країн світу (таких як Сполучені Штати Америки, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Нова Зеландія, Австралійський Союз та ін.), може бути нами оцінена як прогресивна, або американська модель адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку особистості, що передбачає застосування методів та інструментів концепції «good governance» та впровадження клієнтоорієнтованих підходів до взаємодії суспільства, людини та держави. Встановлено, що для американської моделі адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку характерним є велике поширення засобів децентралізації здійснення адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку особистості, що характеризує її як певну автономну конструкцію взаємозв'язків елементів управління. Зроблено висновок, що прийнятним в Україні є зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку, що полягає: у подальшому підвищенні ролі та значення громадськості у здійсненні управління у досліджуваній сфері; у сприянні децентралізації здійснення управлінського впливу; у створенні окремого ЦОБВ з культурного розвитку, до повноважень якого віднесено і спортивне становлення особистості.

Ключові слова: зарубіжний досвід, світовий досвід, суб'єкт, адміністративно-правове забезпечення, фізична культура, спортивний розвиток, децентралізація влади, форми, методи.

Постановка проблеми. Пошук напрямів підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення в будь-якій сфері суспільних відносин в цілому, і зокрема, у сфері спортивного розвитку особистості, є неможливим без врахування та дослідження світових та зарубіжних позитивних та негативних практик [1, с. 51].

Основоположні засади здійснення адміністрування сферою спортивного розвитку та фізичної культури було закладено ще у 60-тих роках минулого сторіччя, однак процеси глобалізації змусили їх зміню-

ватися та вдосконалюватися [2, с. 91; 3, с. 181].

Спорт, і особливо професійний спорт, сприяє зростанню політичної ваги будь-якої держави у світовому співтоваристві, сприяє налагодженню міжнародного співробітництва. Наприклад, Олімпійські ігри є символом духу особи, перемоги над можливостями людини, проявом ефективності спортивного розвитку як шляху формування особистості [4, с. 143].

При цьому спорт стає частиною економіки виробництва, є тим засобом використання якого формує здорову націю, і тому націю, здатну працювати ефективно на благо теперішнього та майбутніх поколінь [5, с. 10].

Стан наукової розробки проблеми.

Питання формування та адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини у сфері її спортивного розвитку фрагментарно в межах інших суміжних проблематик досліджувались у публікаціях О.І. Безпалової, С.М. Гусарова, О.В. Джафарової, Л.В. Козлової, Ю.О. Легези, О.І. Миколенка, Р.С. Мельника, Н.Р. Нижник, А.Ю. Олійника, О.Ю. Салманової, О.Ю. Синявської, О.С. Юніна та ін.

Метою статті є визначення світових та зарубіжних практик адміністративно-правового забезпечення реалізації політики у сфері спортивного розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу. Дослідження поширених моделей побудови системи адміністративно-правового забезпечення в сфері спортивного розвитку вимагає висвітлення таких її складових, як: роль та значення держави на розвиток спорту, а також форми взаємодії держави із спортивними громадськими організаціями; організаційні форми управлінських структур органів державної влади та місцевого самоврядування; особливості нормативно-правового регулювання; людське та матеріальне забезпечення [1, с. 51; 6].

В Україні тривалий час існувала радянська система здійснення адміністративно-правового забезпечення управління у сфері фізичної культури та спорту, де пропаганда спортивних досягнень розглядалась у їх нерозривного взаємозв'язку із ідеологічною пропагандою, пропагандою комуністичної партії тощо [7, с. 261–272]. Сфера фізичної культури та спорту в межах такої моделі адміністративно-правового забезпечення функціонувала як складова сфери національної безпеки та оборони; видатні спортсмени радянських часів були працівниками правоохоронних органів чи мали посаду в збройних силах країни. При цьому необхідно підкреслити, що такі традиції побудови адміністративно-правового забезпечення у сфері фізичної культури та спорту не є характерними лише для тоталітарних країн, якою був СРСР. І зараз ряд провідних країн ЄС мають в межах структурної побудови адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку особистості тісний взаємозв'язок із правоохоронних та збройними органами

країни (передусім така практика характерна для німецької моделі). Відмінним радянської моделі, або ж моделі тоталітарних країн із побудови адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку особистості від німецької моделі є те, що в межах першої поширеною є практика застосування засобів відповідальності за спортивні результати не ті, що очікувались від спортсмена [8, с. 123].

Модель, що є поширеною у переважної частини провідних країн світу (США, Велика Британія, Нова Зеландія, Австралія та ін.), може бути нами оцінена як прогресивна або американська модель адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку особистості, що передбачає застосування методів та інструментів концепції «good governance», та впровадження клієнтоорієнтованих підходів до взаємодії суспільства, людини та держави [9, с. 125–126].

Для такої моделі характерним є широке поширення засобів децентралізації здійснення адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку особистості, що характеризує її як певну автономну конструкцію взаємозв'язків елементів управління [1, с. 51]. Варто відзначити, що в США сфера спортивного розвитку відноситься на федеральному рівні до департаменту торгівлі та економіки, в межах якого діє відповідна комісія, компетенція та юрисдикція рішень якої діє в межах окремого штату. Основними напрямками діяльності комісії є ліцензування діяльності у сфері професійного спорту, нагляд за дотриманням ліцензійних умов, урегулювання питань, пов'язаних зі шкільним та студентським спортом, організація і нагляд за проведенням змагань [10, с. 386]. Отже, на федеральному рівні здійснення адміністративно-правового забезпечення спортивного розвитку особистості відбувається на рівні вирішення задач із ліцензування діяльності суб'єктів господарювання. В США переважно пов'язується із виконанням нормотворчих повноважень, тоді як на регіональному відбувається реалізація всіх інших компетенційних напрямів впливу.

Питання фінансового забезпечення сфери особистого розвитку в США вирі-

шується переважно за рахунок залучення альтернативних матеріальних та грошових ресурсів у вигляді спонсорської допомоги, що не виключає при цьому практику фінансової підтримки з боку національного уряду олімпійських команд чи спортсменів [1, с. 51; 11, с. 164-165]. Надзвичайно важливе значення в межах адміністративно-правового забезпечення спортивного розвитку особистості в США відіграють громадські організації - професійні спортивні ліги, асоціації, спілки, при цьому такі організації часто починають свою діяльність із відбору спортсменів ще серед школярів, із подальшою їх всілякою підтримкою.

Зв'язок між спортом та економікою, що є характерним для американської (прогресивної) моделі адміністративно-правового забезпечення спортивного розвитку особистості призводить до того, що не видовищний спорт, чи спорт, що не має відповідної глядацької аудиторії, просто припиняє своє існування в США; додаткової фінансової допомоги на існування таких «збиткових» видів спорту не надається.

Третьою моделлю адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку особистості є модель, що називається європейською, і є поширеною у більшості країн Європи. Для європейської моделі є характерним наявний централізований вплив на розвиток фізичної культури та спорту, де роль держави є пріоритетним впливом і визначається як фактор позитивного регулятивного впливу та втручання у діяльність спортивних організацій та об'єднань громадян [1, с. 51].

Якщо проаналізувати розвиток системи адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку особистості в Україні, то для неї є характерним рух до її децентралізації [12, с. 64]. Однак при цьому до негативних характеристик становлення адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку особистості в Україні, що її відрізняє від сфери регулятивного впливу в країнах ЄС та США, є те, що в Україні відсутній чи представлений занадто фрагментарно економічний сегмент фізичної культури та спорту.

Таким чином, прийнятним в Україні є зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку, що полягає: у подальшому підвищенні ролі та значення громадськості у здійсненні управління у досліджуваній сфері; у сприянні децентралізації здійснення управлінського впливу; у створенні окремого ЦОБВ з культурного розвитку, до повноважень якого віднести і спортивне становлення особистості.

Важливе значення у забезпеченні ефективного спортивного розвитку відіграють і міжнародні судові інстанції. Зокрема, з точки зору практики правозастосування та регулювання спортивних відносин стало рішення Європейського Суду з прав людини, винесене 15 грудня 1995 року, відповідно до якого було врегульовано нормативний аспект контрактних правовідносин за участі професійних футбольних гравців, де встановлювалось допустимість останніми підписання нового контракту у разі закінчення попереднього, у разі якщо новий футбольний клуб є членом Національної асоціації на території ЄС і якщо «новий» футбольний клуб виплачує компенсацію попередньому футбольному клубу [13, с. 213].

Одним із головних суб'єктів міжнародного співробітництва у сфері спорту є Міжнародний олімпійський комітет, що функціонально передусім переслідує мету проведення Олімпійських ігор [14, с. 172]. Неолімпійські види спорту також мають спеціалізовані наддержавні інституції, що характеризуються багаторівневістю форм співробітництва та спрямованості діяльності [15, с. 59-61].

Формами міжнародного співробітництва у сфері спортивного розвитку особистості: проведення спеціалізованих освітніх семінарів для представників товариств й організацій; організація освітніх заходів; проведення науково-практичних конференцій; стимулювання спортивного руху за рахунок проведення міжнародних благодійних змагань, меценатських заходів; популяризація спорту через форми соціальної реклами [16, с. 174-176].

До повноважень міжнародних асоціацій та організацій відноситься встановлення стандартів діяльності у сфері спортивного розвитку [17, с. 142].

Впровадження форм міжнародного співробітництва у сфері спортивного розвитку відбувається в умовах функціонування децентралізованих держав [18, с. 142].

Також до форм міжнародного співробітництва у сфері спортивного розвитку особистості необхідно віднести: організація міжнародного руху людських ресурсів; регуляція взаємодії спортивних клубів; міжнародний спортивний арбітраж; міжнародна спортивна медицина та здійснення політики антидопінгової політики [15, с. 61-62].

При цьому необхідно підкреслити, що проведення міжнародних міждержавних змагань часто не приносять країні економічні прибутки, а свідчить призводять до збитків, і тому спортивний міжнародний рух частіше відбувається за рахунок розвинених країн Європи та світу [18, с. 99].

Проведення міжнародних спортивних змагань часто пов'язується не лише з будівництвом із створенням спортивних майданчиків, стадіонів, споруд, але і вимагає проведення інших суміжних видів будівельних робіт – будівництва доріг, готелів, лікарень, гуртожитків тощо. Все це означає значні капіталовкладення, що безумовно може бути пов'язано із корупційним ризиками [14, с. 171].

Запобігання корупції у світовому співтоваристві відбувається на нормативному рівні відповідно до Конвенції ООН проти корупції 2003 року [19], Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) 1999 року [20], де встановлено коло підстав та суб'єктів, що несуть відповідальність за підкуп у спортивних змаганнях і вимагає від держав-учасниць відповідних міжнародних конвенцій дотримання принципів належного управління (Good Governance), що передбачає визначення та попередження конфліктів інтересів, включаючи заборону на розголошення інсайдерської інформації; точне і неухильне дотримання спортивних контрактів тощо [14, с. 173].

У 2016 році Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями [21], направлену на запобігання, викриття та покарання за маніпуляції спортивними заходами.

В сукупності зазначене свідчить про всесвітній рух із мінімізації проявів корупції у сфері спортивного розвитку особи, запобігання спортивних підкупів та інших видів правопорушень стандартів Fair Play [22, с. 213].

Висновки. Отже, на основі дослідження поширених моделей побудови системи адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку визначено необхідність висвітлення таких її складників, як: роль та значення держави у розвитку спорту, а також форми взаємодії держави зі спортивними громадськими організаціями; організаційні форми управлінських структур органів державної влади та місцевого самоврядування; особливості нормативно-правового регулювання; людське та матеріальне забезпечення.

Модель, що є поширеною у переважній частині провідних країн світу (таких як Сполучені Штати Америки, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Нова Зеландія, Австралійський Союз та ін.), може бути нами оцінена як прогресивна, або американська модель адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку особистості, що передбачає застосування методів та інструментів концепції «good governance» та впровадження клієнтоорієнтованих підходів до взаємодії суспільства, людини та держави.

Для американської моделі адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку характерним є велике поширення засобів децентралізації здійснення адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку особистості, що характеризує її як певну автономну конструкцію взаємозв'язків елементів управління.

Таким чином, прийнятним в Україні є зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення у сфері спортивного розвитку, що полягає: у подальшому підвищенні ролі та значення громадськості у здійсненні управління у досліджуваній сфері; у сприянні децентралізації здійснення управлінського впливу; у створенні окремого ЦОВВ з культурного розвитку, до повноважень якого віднесено і спортивне становлення особистості.

Список використаної літератури:

1. Журба М. А. Зарубіжний досвід державного регулювання сфери фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. Вип. 79. С. 51–57.
2. Калина М. С. Актуальні завдання державної політики України у сфері фізичної культури та спорту в умовах глобалізації та євроінтеграції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 21. С. 91–95
3. Гацуля О. М. Розвиток галузевого управління у сфері фізичної культури та спорту: концептуальні засади. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 1. С. 176–185
4. Щеглюк С. Д. Особливості розвитку креативної індустрії України: перспективні форми просторової організації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. Вип. 6. С. 143–150.
5. Гусев А. В. Історія та функціонально-типологічні особливості спортивної медіакомунікації: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.04 / Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 2016. 19 с.
6. Легеза Ю.О., Пушкіна О.В. Міжнародні та національні стандарти правового регулювання реалізації та захисту права на охорону здоров'я. *Правові новели*. 2022. № 18. С. 147-152
7. Гасюк І. Л. Еволюція організаційно-правових основ державного управління фізичною культурою і спортом на українських землях наприкінці ХІХ ст. та в радянський період. *Університетські наукові записки: часопис Хмельницького університету управління та права*. Харків: Вид-во ХУУП, 2009. № 4 (32). С. 261–272.
8. Тимошенко Ю. О. Фізична культура в умовах становлення радянської тоталітарної культури (1920-ті рр.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. 2012. Вип. 20. С. 92–97
9. Обушна Н. І. Державне управління в контексті суспільної модернізації. *Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи* : матеріали VIII Міжнар. наук. Інтернет-конф. аспірантів та докторантів з державного управління, 26 трав. 2017 р. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. 222 с. С. 125-128
10. Вавренюк С. А. Закордонний досвід державного управління розвитком фізичної культури і спорту. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 4. С. 383–389
11. Єльнікова Ю. В. Саморегулювні організації: поняття, функції та принципи діяльності. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2012. Вип. 36. С. 163–171
12. Чорна К.П. Державне управління в радянській Україні: деякі національні аспекти. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. Науковий журнал. Вип. 10. 2019. С. 36-42
13. Тихонова М. А. Огляд джерел міжнародного спортивного права. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: наук. журнал*. Київ: Укр. держ. ун-т фінансів і міжнародної торгівлі, 2012. С. 209–215
14. Олійник М. В., Башта І.І. Міжнародний досвід боротьби з корупційними ознаками у спорті. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції* : наук. збірник. 2019. Вип.2. С. 171–175
15. Неолімпійський спорт: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / [Є. В. Імас, С. Ф. Матвеев, О. В. Борисова та ін.]. К.: НУФВСУ, вид-во «Олімп. л-ра», 2015. 184 с.
16. Ткач А. О. Участь міжнародних міжурядових та неурядових організацій у процесі розвитку міжнародного співробітництва органів місцевої публічної влади в Україні. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: *Державне управління*. 2015. Т. 263. Вип. 252. С. 137–143
17. Спорт як засіб сприяння вихованню, здоров'ю, розвитку і миру: Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 03.11.2005 № 60/9. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_f37
18. Нікітенко С. В. Специфіка здійснення заходів з фінансування фізичної культури та спорту в Україні в умовах кризи. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 2. С. 96-100
19. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
20. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101
21. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями : Закон України від 16 листопада 2016 року. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1752-19#Text>
22. Бондаренко О. С. Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань: кримінально-правова характеристика. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 213-217.

Heller E. B. World and foreign practices of administrative and legal support for the implementation of policy in the field of sports development of the individual

The purpose of the article is to determine world and foreign practices of administrative and legal support for the implementation of policy in the field of sports development of the individual. It is concluded that on the basis of a study of common models of building a system of administrative and legal support in the field of sports development, the need to highlight such components as: the role and significance of the state in the development of sports, as well as forms of interaction of the state with sports public organizations; organizational forms of management structures of state authorities and local self-government; features of regulatory and legal regulation; human and material support. It is emphasized that the model, which is widespread in the majority of leading countries of the world (such as the United States of America, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, New Zealand, the Commonwealth of Australia, etc.), can be assessed by us as a progressive or American model of administrative and legal support in the field of sports development of the individual, which involves the use of methods and tools of the concept of «good governance» and the implementation of client-oriented approaches to the interaction of society, the individual and the state. It is established that the American model of administrative and legal support in the field of sports development is characterized by a wide spread of means of decentralization of the implementation of administrative and legal support in the field of sports development of the individual, which characterizes it as a certain autonomous construction of the relationships of management elements. It is concluded that foreign experience of administrative and legal support in the field of sports development is acceptable in Ukraine, which consists in: further increasing the role and importance of the public in the implementation of management in the studied area; in promoting the decentralization of the implementation of managerial influence; in the creation of a separate Central Executive Body for Cultural Development, whose powers also include the sports development of the individual.

Key words: *foreign experience, world experience, subject, administrative and legal support, physical culture, sports development, decentralization of power, forms, methods.*